

Адам хукукларының әхлиумумы Декларациясы

Гириш

Баш ассемблея әхлиумумы паракатчылығың, адалатлылығың ве азатлығың эсасы болуп дурян адамзат машгаласының агзаларының хеммесине махсус болан мертебесини, дең дережели ве айрылмаян хукукларыны гөз өңүнде тутуп,

адам хукукларына болан әсгермезлик этмегиң ве йигренжиң адамзадың выжданыны гахар-газаба мүндүрйән вагшычылыклы херекете гетирмеклигини ве адамларың бейик ниетиниң ыглан эдиши ялы адамлар сөз ве пикир азатлығына эе болуп, горкудан ве мэтәчликден азат болуп яшар ялы дүнийәни гурмаклыгы гөз өңүнде тутуп,

адам өзүниң иң соңкы серишдеси хөкмүнде залымлыга ве эзъет бермә гаршы сөвеше галмага межбур болмазлыгыны үпжүн эдер ялы адам хукукларыны кануның гүйжүниң горамалыдыгыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасы өз Уставында адамың эсасы хукукларына, адамзат шахсыетиниң гымматына ве мертебесине, ве эркеклер билен аялларың дең хукугына болан ынамыны ыкпар этмегини ве гиңишлейин азатлыкда дурмуш шертлериниң говуланмагына ве социал өсүше ярдам этмек барадакы карарыны гөз өңүнде тутуп,

Бирлешен Миллетлер Гурамасының агзалары-дөвлетлериң адам хукукларыны ве эсасы азатлыклары бержай этмәге ве әхлиумумы хормат этмәге өз үстлерине алан борчларыны гөз өңүнде тутуп,

шол өзлерине алан борчлары долы ерине етирмекде шу хукукларың ве азатлыкларың хәсиетини әхлиумумы дүшүнмеклигиң улы әхмиетиниң бардыгыны гөз өңүнде тутуп,

хер бир адам жемгыетиң хер бир гурамасы хемише шу Декларация эассланып, билим хем-де ылым үсти билен шу хукуклара ве азатлыклара хормат гоймаклыга ярдам этмәге чалышмаклары үчин, ве милли хем-де халкара прогрессив чәрелериң үсти билен, ве олары дөвлетлериң – Гураманың агзаларының халкларың арасында-да, оларың юрисдикциясының астындакы халкларың чәгинде-де әхлиумумы ве нетижели ыкпар этмеклери ве амала ашырмаклары үчин шу Адам хукукларының әхлиумумы Декларациясыны хемме халкларың ве дөвлетлериң ерине етирмәге чалышмалы везипеси хөкмүнде ыглан эдйәр.

1-нжи МАДДА

Хемме адамлар өз мертебеси ве хукуклары боюнча дең ягдайда дүниә инйәрлер. Олара аң хем выждан берлендир ве олар бир-бирлери билен доганлык рухундакы гарайышда болмалыдырлар.

2-нҗи МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияның ыглан эдйән хемме хукукларында ве азатлыкларындан жынысына, реңкине, аял-эркеклигине, дилине, сыясы я-да башга гарайышларына, милли я-да социал гелип чыкышына, байлыгына, гатлагына я-да башга ягдайына серетмезден дең дережеде пейдаланмалы.

Онданам башга адамың дегишли юрдуның я-да ериниң гарашсыз, гөзегчилик астында, өзүни өзбашдак доландырмаян я-да өзбашдаклығың башга бир чәклендирилмек ягдайында болмагына серетмезден сыясы, хукук я-да халкара статус эсасында тапавут гоюлмалы дәл.

3-нҗи МАДДА

Хер бир адам яшамага, азатлыга ве шахсы элдегримесизлиге хукуклыдыр.

4-нҗи МАДДА

Хич ким гулчулыкда я-да табынлыкда сакланмалы дәлдир: гулчулык ве гул сөвдасы әхли гөрнүшинде гадаган эдилйәр.

5-нҗи МАДДА

Хич ким гыналмага я-да мертебесини кемсидйән рехимсиз, ынсаныетсиз гатнашыга ве жеза сезевар эдилмели дәлдир.

6-нҗы МАДДА

Хер бир адам, хайсы ердедигине серетмезден, онуң шахсыетиниң хукугылыгының ыкпар эдилмегине хаклыдыр.

7-нҗи МАДДА

Хемме адам канун өңүнде деңдир ве хич бир тапавутсыз кануны горага хаклыдыр.

8-нҗи МАДДА

Хер бир адам Конституция я-да канун тарапындан оңа берлен эсасы хукукларың бозулан ягдайында долы ыгтыярлы милли судлар тарапындан өз хукукларының дикелдилмегине хаклыдыр.

9-нҗы МАДДА

Хич ким эсассыз туссаг эдилип, сакланылып я-да ковулып билинмез.

10-нчы МАДДА

Хер бир адам өзүниң хукукларының ве борчларының аныкланылмагы үчин ве оңа гөркезилйән жєнаят айыпламаның догрулыгыны аныкламак үчин гарашсыз, битарап суд тарапындан адалатлылыгың хемме талапларына лайыктыкта долы деңлик эсасында өз ишине серетдирмәге хаклыдыр.

11-нчы МАДДА

Жєнаят эденлиги барада айыпланян хер бир адам, тә оңа горанмага әхли мүмкинчиликлерин дөредиле ачык судуң серетмегинде онуң гүнәси канун эсасында аныкланынча, ол гүнәкәр дәл дийлип хасапланылмага хаклыдыр.

Хайсыдыр бир херекет эденлиги я-да херекетсизлик эденлиги үчин шонуң эдиле дөврүнде милли канунлар боюнча я-да халкара канунлар боюнча жєнаят хасапланылмаян болса, хич ким соңра ол боюнча гүнәкәрчилиге чекилип билинмез. Шейле хем жєнаятың эдиле дөврүндәкиден артыкмач жеза чәреси белленилип билинмез.

12-нчы МАДДА

Хич кимиң шахсы ве машгала дурмушына эсассыз аралашылып, онуң яшайыш жайының элдегрилмесизлигине, онуң хабар серишделериниң сырына я-да онуң намысына ве абрайына эсассыз каст эдилип билинмез. Хер бир адам шейле аралашылмакдан ве каст эдилмекден канун тарапындан горага хаклыдыр.

13-нчы МАДДА

Хер бир адам хер бир дөвлетиң чәгинде бир ерден башга ере әркин әркин гитмәге ве өзүне яшамага ер сайлап тутмага хаклыдыр.

Хер бир адам ислендик юрды, шол санда өз юрдуны хем ташлап гитмәге ве өз юрдуна доланып гелмәге хаклыдыр.

14-нчы МАДДА

Хер бир адам ызарланылмакдан гачып, башга юртлардан гачыбаталга гөзлемәге ве шол гачыбаталгадан пейдаланмага хаклыдыр.

Сыясы дәл жєнаят эдилеблиги үчин, я-да Бирлешен Миллетлер Гурамасының максатларына ве принциплерине терс гелйән иш эденлиги үчин ызарланылян махалында бейле хак-хукук уланылып

билинмез.

15-нҗи МАДДА

Хер бир адамың гражданлыга хақы бардыр.

Хич бир адам гражданлыктан я-да гражданлыгыны үйтгедип билмек хукугындан эсассыз махрум эдилип билинмез.

16-нҗы МАДДА

Хер бир кәмиллик яшына етен эркек ве аял, җынс алааматларына, миллетине ве динине серетмезден хич бир пәсгелчиликсиз ягдайда никалашмага ве машгала гурмага хаклыдыр. Олар никалашян махалында-да, никада дуран махалында-да, никаны бозян махалын-да дең дережели хукукдан пейдаланярлар.

Ника диңе никалашян тарапларың эркин ве долы ылалашмаклары эсасында гыйылып билинер.

Машгала җемгыетиң тебигы ве эсасы өйжүги болуп, ол җемгыет ве дөвлет тарапындан горалмага хаклыдыр.

17-нҗи МАДДА

Хер бир адам эмләге еке өзи-де, башгалар билен билеликте-де эечилик эдип билер.

Хич ким эсассыз ягдайда эмләгинден махрум эдилип билинмез.

18-нҗи МАДДА

Хич бир адам пикир, выждан ве дин азатлыгына хаклыдыр, бу хак өз диниңи я-да гарайшыңы эркин үйтгедип билмеклиги, эркинликде өз диниңе я-да гарайышларыңа өзбашдак я-да көпчүликлейин уюп билмеклиги, көпчүликлейин я-да еке-тәк ягдайда өврнемеклиги, худая гуллуқ этмеклиги хем-де ритуал дәплери ерине етирмеклиги өз ичине аляр.

19-нҗы МАДДА

Хер бир адам эркин дүнйәгарайыша ве оны эркин аян этмәге хаклыдыр. Бу хак хич бир пәсгелчиликсиз өз дүнйәгарайшыңың тарапыны тутмак эркинлигини ве информацияны ве идеялары дөвлет арачәклеринден баглы дәл ягдайда дүрли серишделер аркалы гөзлемек, алмак ве яйратмак эркинлигини өз ичине аляр.

20-нҗи МАДДА

Хер бир адам паракатчылыклы йыгнанышыклар ве ассоциациялар эркинлигине хаклыдыр.

Хич бир адам хайсыдыр бир ассоциация меҗбуры ягдайда гиризилип билинмез.

21-нҗи МАДДА

Хер бир адам гөс-гөни я-да эркин сайланан векиллериң үсти билен өз юрдуны доландырмага гатнашмага хаклыдыр.

Хер бир адам өз юрдунда дөвлет гуллугына дең ыгтыярлы гирмәге хаклыдыр.

Халкың эрк-ислеги хөкүметиң хөкмүрованлыгының эсасыны дүзмелидир. Бу эрк-ислег вагтал-вагтал ве галп дәл ягдайда гечирилийән, сес азатлыгыны үпжүн эдйән, гизлин ягдайда я-да оңа дең дережедәки башга гөрнүшде гечирилийән, әхлиумумы дең сайламак хукугы боюнча гечирилийән сайлавларда йүзе чыкмалыдыр.

22-нҗи МАДДА

Хер бир адам, җемгыетиң агзасы хөкмүнде, социал үпжүнчилиге, ве хер бир дөвлетиң дүзүмине ве мүмкинчиликлерине лайыклықда милли тагаллаларың ве халкара хызматдашлыгың үсти билен өз мертебесини ве ыкдысадыетдәки, социал ве медени угурлардакы хукугыны өз шахсыетини эркин өсдүрмәге уланмага хаклыдыр.

23-нҗи МАДДА

Хер бир адам зәхмете, иши эркин сайламага, адалатлы ве оңайлы иш шертлерине ве ишсизликден горалмага хаклыдыр.

Хер бир адам, хич хили хукугы кемсидилмезден, дең зәхмете дең хак алмага хаклыдыр.

Хер бир ишлейән адам, өзүни ве машгаласыны яшамага долы үпжүн эдйән, герек болса башга социал үпжүнчиликлер билен үсти етирилийән, адалатлы ве канагатланарлы төлеге хаклыдыр.

Хер бир адам өз бәхбидини горамак үчин профессионал союзларыдөрөтмәге ве профессионал союзлара гирмәге хаклыдыр.

24-нҗи МАДДА

Хер бир адам етерликли чәклендирилен иш гүнүни ве вагтал-вагтал берилийән төлегли зәхмет ругсатлары өз ичине алян дынч алыша ве бош вагта хаклыдыр.

25-нҗи МАДДА

Хер бир адам, иймити, гейими, яшайыш жайыны, онуң өзүниң ве машгаласының абаданчылыгыны ве саглыгыны сакламак үчин зерур болан социал гуллугы ве герек болан медицина хызматыны шейле хем ишсиз галан ягдайдакы, нэсаг боландакы, инвалид боландакы, дул галандакы, гарран вагтындакы я-да онуң өзүне баглы дәл ягдайда эмеле гелен яшайыш серишделеринден кесилендэки үпжүн эдилмэге болан хукуклары өз ичине алян дурмуш дережесине хаклыдыр.

Энелик ве чагалык айратын хоссарлыга ве көмеге хукук берйэр. Хемме чага, никалы я-да никасыз догланлыгына серетмезден, бирмеңзеш социал горагдан пейдаланмалыдыр.

26-нжы МАДДА

Хер бир адам билим алмага хаклыдыр. Билим, иң болманда башлангыч веумумы билим, мугт болмалы. Башлангыч билим хөкманы болмалы. Техники ве профессионал билим хеммэ эльетерли болмалы ве ёкары билим хеммелер үчин, хер кимиң башарныгына гөрэ, дең дережеде эльетерли болмалы.

Билим адамзат шахсыетиниң долы өмегини ве адам хукукларына ве эсасы азатлыклар болан хорматы өсдүрмэге гөнүкдирилен болмалы. Билим әхли халklar арасындакы, жынысы ве дини топарлар арасындакы өзара дүшүнишмеклиге, чыдамлылыга ве достлуга көмек этмели ве Бирлешен Миллетлер Гурамасының парахатчылыгы голдамак боюнча эдйән ишине ярдам этмели.

Ата-энелериң өз кичи чагалары үчин билимиң гөрнүшлерини сайламакда артыкмач хукуклары бардыр.

27-нжы МАДДА

Хер бир адам жемгыетиң медени дурмушына эркин гатнашмага, сунгатдан леззет алмага, ылмы прогрессе гатнашмага ве онуң мивелеринден пейдаланмага хаклыдыр.

Хер бир адамың ылмы, эдеби ве чеперчилик зэхмети эсасында дөредилен ахлак ве мадды бэхбитлери горалмалыдыр.

28-нжы МАДДА

Хер бир адам шу Декларацияда беян эдилен хукуklar ве азатлыклар долы амала ашырып билер ялы социал хем-де халкара тертип-дүзгүне хаклыдыр.

29-нжы МАДДА

Хер бир адамың шахсыетиниң эркин ве долы өмеги мүмкин болар ялы жемгыетиң өңүнде борчлары бардыр.

Хер бир адам өз хукукларыны ве азатлыкларыны амала ашырян махалында диңе башгаларың хукукларыны ве азатлыкларыны долы ыкпар этмеклиги, ахлагың адалатлы талапларыны канагатландырмагы, жемгыетчилик тертип дүзгүни ве демократик жемгыетде умумы абаданчылыгы үпжүн этмек максады билен канун тарапындан кесгитленен чөклендирилмелере сезевар эдилип билинер.

Шу хукуклары ве азатлыклары амала ашырмак Бирлешен Миллетлер Гурамасының максатларына хем-де принциплерине хич хили ягдайда гапма-гаршы гелмели дэлдир.

30-нжы МАДДА

Шу Декларациядакы хич бир зат хайсыдыр бир дөвлете, адамларың топарына я-да айры-айры шахсыетлере шу Декларациядакы беян эдилен хукуклары ве азатлыклары ёк этмөге гөнүкдирилен хайсыдыр бир иш билен мешгул болмага я-да херекет этмөге берилен хукук хөкмүнде дүшүнилмели дэлдир.